

*Petre Țuțea – Apologetul creștin, filozoful magistral și gânditorul autentic – între
Dumnezeu și neamul său...*

La 6 octombrie anul 1902, în satul Boteni, Muscel, județul Argeș, s-a născut Petre Țuțea. Întâi oficial și diplomat la Ministerul Economiei Naționale, mediatorul celui dintâi tratat economic între România și URSS. Prieten cu Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Petre Pandrea; filosof creștin, membru activ al Mișcării Legionare, deținut politic în regimul comunist, personalitate vestită și renumită pentru ascuțimea și acuratețea spiritului și cuvântului său ("Bătrânețea și alte texte", "Tratat de economie politică", "Comentarii la Platon", "Reflecții religioase asupra culturii", "Filosofia nuanțelor", "Introducere mistică în filosofia modernă"). Cu alte cuvinte, economist, publicist, eseist și filosof creștin, Petre Țuțea este considerat ca fiind cea mai importantă personalitate a mișcării gândiriste. S-a născut în viața cea veșnică și cerească la data 3 decembrie anul 1991, într-o rezervă a spitalului "Cristiana" din București, așa încât, în iarna acestui an se vor împlini 20 de ani de la mutarea sa la veșnicele lăcașuri.

Despre el vorbind puțin în paginile următoare vom observa și constata că „Scriind, și-a pierdut legenda”, spunea Constantin Noica despre Petre Țuțea, pe la începutul anilor 60. Asta înseamnă faptul că Petre Țuțea ar fi trebuit să rămână în legenda sa, aceea de exponent al oralității, unul din cei mai mari ai secolului. Dar Petre Țuțea nu și-a dorit el oare, prea multă vreme poate ca Socrate, cu care a fost des asemuit, această legendă? A scrie înseamnă a domoli gândul, a-l confisca în forme pe care nu întotdeauna le va șterge vântul cel bun, dar câte altele rămân în afara literei și a cuvântului? Gândul potolit și confiscat în forma prozaică a scrisului poartă în chip vădit semnul istoriei, însă nu are totodată și încetineala acesteia. Oralitatea este însă vie, este comunicare ce duce la cuminecare (împărtășire din cuvânt) și comuniune și lucrare deopotrivă, așadar întemeiază. Petre Țuțea: o personalitate complexă la care până și flecăreala cum o numeau unii, devenea spectacol de idei, sofisme, ca și la anticul din porticele Atenei. Geniu oral, Socrate nu și-a îngăduit să scrie până la moarte pentru că-l avea urmaș pe Platon. Exponent, și el de geniu al oralității, Petre Țuțea a pierdut în cele din urmă pariul cu legenda: la bătrânețe a început să scrie.

Temnița comunistă unde a avut revelația religiosului, mai exact a încarnației lui Iisus Hristos sub suferință l-au determinat să nu lase la o parte nimic din ceea ce este omenesc: nici chiar scrisul. Sub semnul imediatului la Petre Țuțea se afla mereu raportul religie-istorie, divin-uman. Pentru istorie a avut mai întotdeauna cuvinte grele, dar o accepta. Istoria, spunea el, este plină de oameni de stat, de conducători de oști, de savanți, de artiști, de inventatori, de exploatare lacomi, de mișcări de mase, de sfinți și de infractori, la ordinul lui Dumnezeu. De aceea, popoarele care vor numai să facă istorie sunt supuse pieirii. Cultura filosofică, știința nu trebuie să slăbească sentimentul religios. Știința este seacă dacă nu este însuflețită de iubire, de pasiunea purității și de setea de absolut. Citez, iarăși din „Întâmplări obișnuite”: „Nu mi se pare justă afirmația că excesele teologice usucă sentimentele, adică rădăcinile sufletești ale vieții. Se poate spune mai degrabă că această sinistru ispravă o face prostia științifică”. Firește, săparea, oricât de departe, la temelia pe care s-a ridicat acest hibrid religios și istoric, nu duce nicăieri. Orice demers aici este aporetic, te va îngropa, te va vârî în înfundătură. Și atunci noi ce facem? se întrebă un personaj din piesa evocată. Răspunsul lui Țuțea este acesta: „Trăim. Eu nu suport soarele arzător al istoriei universale. Copacii nu trăiesc cu rădăcinile la soare. Doresc ca neamul meu să trăiască sub puterea protectoare a lui Dumnezeu. Pasiunea gloriei este copilărescă. Un țaran român care se roagă sub nuc, coboară prin actul lui veșnicia în viața trecătoare. Pe el rugăciunea îl pune în contact cu absolutul și prin aceasta se purifică și se întărește. În acest sens, haina umilinței este expresia unei

îndrăzneli nelimitate. Fapta lui este lipsită de conținutul zgomotos al timpului. Pasionații istoriei numesc astă trăire subistorie. Este mai exactă formula absenței istoriei. Omul religios respinge terenul nisipos al devenirii. El este.” Dacă era întrebat ce meserie are, Petre Țuțea răspundea că profesiunea lui este aceea de a fi român.

A fost mândru toată viața de naționalismul său, care nu era și un șovinism : cea mai mare minune a lui Dumnezeu- spunea el în clipele de exaltare- a fost așezarea pe pământ a românilor. Nutrea convingerea că, dacă printr-un decret divin i s-ar anula calitatea de român, ar suferi ca de o stare ebrietoasă și nu ar mai găsi, precum bețivul înveterat, drumul spre casă. Naționalistul Țuțea nu a fost și rasist. În piesa de teatru ”Întâmplări obișnuite”, toate personajele poartă spiritul și spusele filosofului. Rasismul, spunea el, ar fi motivat de trei direcții. Unii urmăresc întărirea neamului în vederea expansiunii, formula poporului ales justificând aici foamea de spațiu și bogăție. Alții, eugenic vorbind, interzic dreptul la procreare degenerațiilor, suferitorilor de morb ereditar, motivându-se estetic și economic. Și în al treilea rând, paradoxalii, care folosesc argumentul milei. Am întâlnit, încheia el, foarte puțini care să fie îngrijorați de soarta speciei om. Era tributar clasei țărănești din care își trăgea seva și pe care se clădea conceptul său de om românesc. El zice : „Comunitatea țărănească este o realitate organică. Nu seamănă cu o adunătură informă(se poate observa și aici că platonicianul din el avea oroare de topirea formelor) sau cu un azil de noapte. Sufletul țărănesc are trăsături de o mare frumusețe umană. Nu se poate vorbi de umanismul țărănesc, fiindcă sufletul țărănesc este incompatibil cu titanismul, sau cu însingurarea încărcată de deznădejde”. Am putea spune că ne aflăm cu Țuțea, în fața celui mai lapidar gânditor român. Un om care a vorbit enorm în viața lui a reușit să rostească la sfârșitul ei, lucrurile esențiale despre Dumnezeu, om, moarte și eternitate în cele mai puține cuvinte. A vorbit despre om, da întotdeauna despre om raportat la logica lui Dumnezeu, despre sfânt, erou și geniu, idiot sau impostor, libertate și egalitate (pe cea din urmă nu o suporta, spunea:”nu poți să-i pui pe aceeași scară pe Kant și Iliescu”), despre cunoaștere și adevăr, despre democrație și liberalism, despre comunism, despre rugăciune și credință, despre revelație și inspirație, despre politică, despre știință, despre creație, despre tehnică. A vorbit despre toate acestea într-un mod răspicat, gândul căzând de fiecare dată peste problemă cu o verticalitate categorică, în urma căruia adevărul se evidențiază de la sine, părând să spună că, așa simplu cum este, el nu are nevoie de cine știe câte cuvinte pentru ca să poată apărea.

Toată concepția filosofică a lui Petre Țuțea stă sub această dimensiune a simplului și a răspicatului, categorie de stil care deschide drumul deopotrivă către apariția adevărului și către formularea lui. Petre Țuțea pare să redescopere pe cont propriu cele câteva adevăruri eterne în care stă lumea, această redescoperire sprijinindu-se la rândul ei pe o logică eternă, adică pe familiaritatea cu „logica lui Dumnezeu în mersul ei natural pe pământ”. Aș adăuga la toate astea un mod firesc de raportare la lucrurile ultime, deopotrivă hâtru și solemn, pe care îl provoacă și înlesnește originea sa țărănească. Petre Țuțea este țăran din Muscel școlit la Universitatea de la Berlin și care, în mod esențial, rămâne să se comporte cognitiv- ca țăran. Prin felul de a se exprima, Petre Țuțea trimite cu gândul la un personaj a lui Ion Creangă, trecut prin experiența lagărului comunist, convertit de cunoașterea cultă a Bibliei și de lectura temeinică a lui Kant. Așadar, cine a fost Petre Țuțea? Și-a pus singur această întrebare.”Pentru că om de stat nu am fost, profesor nu am fost, scriitor nu am fost, da atunci- ce sunt? Că nici ultimul parazit care crește în cutele societății nu sunt ... Pesemne că sunt cineva dificil de fixat.” Într-adevăr, cineva dificil de fixat. Sigur este că a fost cineva inconfundabil. Nu și-a vorbit niciodată de rău nici măcar torționarii pentru ca să nu jignească poporul român, că în interiorul lui s-au petrecut asemenea monstruoziități. „ La închisoare, grija mea a fost să nu fac neamul românesc de răs.Și toți din generația mea a simțit această grijă, Dacă mă schingiuiam ca să mărturisesc că sunt tâmpit, nu mă interesa, dar dacă era ca să nu mai fac pe românul, mă lăsam schingiuit până la moarte.Eu nu știu dacă vom fi apreciați pentru ce am făcut, important

este că nu am făcut-o niciodată doar declarativ, ci că am suferit pentru un ideal. Este o monstruoasă să ajungi să suferi pentru un ideal în mod fizic.”

Așadar, ar fi putut, în stilul său inconfundabil, să afirme despre sine: Până și un prost vede că sunt inconfundabil ... Cum singur spune, Petre Țuțea s-a revărsat în alții. Când apele spiritului său s-au retras, ele au lăsat în urmă, cristaline, șlefuite de patimă, suferință și inteligență, câteva sute de vorbe memorabile. Înțelese în dozajul lor corect, uneori cu doza necesară de umor, alteori rămânând de-a dreptul contestabile, ele pot să apere de amăgitori, de proști și uneori de excesul care stă la pândă în fiecare dintre noi. Dar mai presus de orice ele sugerează un lucru nespun de simplu și de greu de obținut: că a fi liber înseamnă a gândi totul cu mintea ta. Pentru că în acest caz chiar și eroarea, aparținându-ți este mai lesne suportabilă. Cu atât mai mult în acest vremuri în care lucrul cel mai teribil care ni s-a putut întâmpla a fost acela de a fi greșit (sau de a fi devenit victime), participând la erorile altora...

... Și iată, câteva din cugetările veșnic memorabile, înțelepte și mereu actuale ale lui Petre Țuțea

1. Se spune că intelectul este dat omului ca să cunoască adevărul. Intelectul este dat omului, după părerea mea, nu ca să cunoască adevărul, ci să primească adevărul.
2. Am avut revelația că în afară de Dumnezeu nu există adevăr. Mai multe adevăruri, zic eu, raportate la Dumnezeu, este egal cu nici un adevăr. Iar dacă adevărul este unul singur, fiind transcendent în esență, sediul lui nu este nici în știință, nici în filozofie, nici în artă. Și când un filozof, un om de știință sau un artist sunt religioși, atunci ei nu se mai disting de o babă murdară pe picioare care se roagă Maicii Domnului.
3. Acum, mai la bătrânețe, pot să spun că fără Dumnezeu și fără nemurire nu există adevăr.
4. O babă murdară pe picioare, care stă în fața icoanei Maicii Domnului în biserică, față de un laureat al premiului Nobel ateu - baba este om, iar laureatul premiului Nobel e dihor. Iar ca ateu, ăsta moare așa, dihor.
5. Eu când discut cu un ateu e ca și cum aș discuta cu ușa. Între un credincios și un necredincios, nu există nici o legătură. ăla e mort, sufletește mort, iar celălalt e viu și între un viu și un mort nu există nici o legătură. Credinciosul creștin este viu.
6. Ateii și materialiștii ne deosebesc de animale prin faptul că nu avem coadă.
7. Ateii s-au născut, dar s-au născut degeaba.
8. Eu nu detest burghezia. Eu m-am lămurit că un om care vrea să fie bogat nu este un păcătos. Spunea odată un preot bătrân: Circulă o zicală că banul e ochiul dracului. Eu nu-l concep ca ochiul dracului, eu îl concep ca pe o scară dublă. Dacă-l posezi, indiferent în ce cantități, și te miști în sus binefăcător pe scară, nu mai e ochiul dracului. Iar dacă cobori, atunci te duci cu el în infern, prin vicii, prin lăcomie și prin toate imperfecțiunile legate de orgoliu și de pofta de stăpân.
9. Nu pot evita neplăcerile bătrâneții și nu mă pot supăra pe Dumnezeu că m-a ținut până aproape la nouăzeci de ani. Însă bătrânii au o supapă foarte înțeleaptă: au dreptul la nerușinare. O nerușinare nelimitată. Când mă gândesc la suferințele bătrâneții, îmi dau seama că în natura asta oarbă cel mai mare geniu este geniul morții. Faptul că murim, de cele mai multe ori la timp, este un semn al dragostei lui Dumnezeu pentru noi.
10. Eu sînt iudeocentric în cultura Europei, căci dacă scoți Biblia din Europa, atunci Shakespeare devine un glumeț tragic. Fără Biblie, europenii, chiar și laureații premiului Nobel, dormeau în crăci. Știința și filozofia greacă sunt foarte folositoare, dar nu sunt mântuitoare. Prima carte mântuitoare și consolatoare pe continent - suverană - este Biblia.
11. Există o carte a unui savant american care încearcă să motiveze științific Biblia. Asta e o prostie. Biblia are nevoie de știință cum am eu nevoie de Securitate.

12. Luther, cât e el de eretic și de zezvec, a spus două lucruri extraordinare: că creația autonomă e o cocotă și că nu există adevăr în afară de Biblie. Mie mi-a trebuit o viață întregă ca să aflu asta. El nu era așa bătrân când a dibăcit chestia asta, că era călugăr augustin... Mie mi-a trebuit o viață ca să mă conving că în afară de Biblie nu este nici un adevăr.
13. Shakespeare, pe lângă Biblie - eu demonstrez asta și la Sorbona - e scriitor din Găești.
14. În afara slujbelor bisericii, nu există scară către cer. Templul este spațiul sacru, în așa fel încât și vecinătățile devin sacre în prezența lui.
15. Știi unde poți căpăta definiția omului? - te întreb. În templu. În biserică. Acolo ești comparat cu Dumnezeu, fiindcă exprimi chipul și asemănarea Lui. Dacă Biserica ar dispărea din istorie, istoria n-ar mai avea oameni. Ar dispărea și omul.
16. În biserică afli că existi.
17. Ce pustiu ar fi spațiul dacă n-ar fi punctat de biserici!
18. În afară de cărți nu trăiesc decât dobitoacele și sfinții: unele pentru că n-au rațiune, ceilalți pentru că o au într-o prea mare măsură ca să mai aibă nevoie de mijloace auxiliare de conștiință.
19. Platon are un demiurg care nu e creator, ci doar un meserias de geniu, fiindcă materia îi premerge. Prima idee de creație reală, au adus-o în istorie creștinii.
20. De creat doar zeul creează, iar omul imită. Eu când citesc cuvântul creație - literară, muzicală, filozofică - leșin de răs. Omul nu face altceva decât să reflecte în litere, în muzică sau în filozofie petece de transcendență.
21. Cum să fie creatura creator? "Hai tată, să-ți arăt moșia pe care ți-am făcut-o când nu eram în viață..." Păi cum să fie creatura creator?
22. Omul este un animal care se roagă la ceva. Caută un model ideal. Și uneori nimerește, alteori, nu. Cei care au descoperit modelul ideal și succesiunea fenomenului din el sunt creștinii. Creștinismul nu poate fi identificat cu nici un sistem filosofic, monist, dualist, sau pluralist. Creștinismul este pur și simplu. Despre creștinism, Bergson spune că noi îl respirăm. Are materialitatea aerului. Seamănă cu aerul. Noi suntem creștini fără să vrem. Și când suntem ateii suntem creștini: că respirăm creștinismul cum respirăm aerul.
23. Creștinismul nu este ideologie, că atunci se aseamănă cu marxismul. Religia este expresia unui mister trăit, or ideologia este ceva construit.
24. A fi creștin înseamnă a coborâ Absolutul la nivel cotidian. Numai sfinții sunt creștini absoluți. Altminteri, creștinismul, gândit real, e inaplicabil tocmai pentru că e absolut.
25. Suveran față de natură, supus Divinității, nemuritor și liber prin depășirea extramundană a condiției sale - acesta este omul creștin.
26. Nimic nu poate înlocui creștinismul; nici toată cultura antică precreștină. Eu sunt de părere că apogeul Europei nu e la Atena, ci în Evul Mediu, când Dumnezeu umbla din casă în casă. Eu definesc strălucirea epocilor istorice în funcție de geniul religios al epocii, nu în funcție de isprăvi politice.
27. Iisus Hristos este eternitatea care punctează istoria.
28. Dacă nu cunoști revelat - prin grație divină - sau inspirat, nu cunoști nimic. De pildă, povestea cu mărul lui Newton, care a căzut. Nu știu unde am citit eu stupiditatea asta: "Îi tomba dans une méditation profonde qui la conduit jusqua la loi de la gravitation universelle". Și eu spun: dacă Newton gândea până la Judecata de Apoi, nu descoperea nimic! Dar el a fost mult mai înțelept. Când a fost întrebat cum a descoperit gravitația, a zis: Am fost inspirat. Păi scrie pe măr, sau scrie undeva în natură "legea gravitației"? Fenomenele lumii interioare și ale lumii exterioare tac. Iar omul autonom și orgolios crede că explorează lumea interioară și exterioară cu jocul lui de ipoteze și că descoperă ceea ce vrea el. El caută; dar eu spun că el caută, nu că află. Sau dacă află, trebuie să fie ca Newton, inspirat.
29. Bergson e mai cuviincios ca Aristotel și zice că democrația e singurul sistem compatibil cu libertatea și demnitatea umană, dar are un viciu incurabil: n-are criteriile de selecțiune a

valorilor. Deci democrația este sistemul social în care face fiecare ce vrea și-n care numărul înlocuiește calitatea... Triumful cantității împotriva calității. Bergson a fost acuzat în micul dicționar filozofic al lui Stalin că este fascist.

30. Fără să gândesc în stilul darwinismului social, nu pot să rămân indiferent la incapacitatea democrației de a asigura selecțiunea naturală a valorilor. Democrații gândesc corpul social aritmetizat: numără capetele toate și unde e majoritate, hai la putere. Sufragiul turmei! Asta este părerea mea despre democrație.

31. Eu cred că omul este făcut de Dumnezeu și cred că Dumnezeu n-a instalat nici un drac în el. Nu pot să spun că Dumnezeu a făcut un om purtător de drac. Dacă omul este făptura lui Dumnezeu, dracul intră ocolit acolo, nu intră cu voia Lui.

32. Un filozof care se zbate fie să găsească argumente pentru existența lui Dumnezeu, fie să combată argumentele despre inexistența lui Dumnezeu reprezintă o poartă spre ateism. Dumnezeu lui Moise este neatributiv. Când îl întreabă Moise pe Dumnezeu: Ce să le spun ăloră de jos despre Tine? - Dumnezeu îi spune: Eu sunt cel ce sunt.

33. În fața lui Dumnezeu, geniul este văr primar cu idiotul.

34. Binele și răul sunt conceptele pedagogiei lui Dumnezeu față de oameni.

35. Cărui bărbat nu-i plac femeile? În primul rând la iubești pentru farmecul lor, și în al doilea rând le iubești pentru că fac oameni.

36. Eu încerc o experiență: încerc să mă deparazitez de filosofie, de păduchernața metafizicii. Cioran s-a deparazitat mai demult, deși face filozofie. Un prieten de-al meu zice: te deparazitezi, dar folosești sculele ei. Da, dar dacă mă urc în tren, nu înseamnă că zeul meu este calea ferată.

37. În Evul Mediu s-a formulat de către filozofii șireți teoria adevărului dublu: secundum fidem - adevărul după credință și secundum rationem - adevărul după rațiune, ca să aibă cale liberă pentru filozofie. Adică să rătăcească până îi ia dracul... Că poți, în filozofie, să rătăcești până devii năuc. Ce-au realizat filozofii prin autonomia lor? Nimic! N-au nici un adevăr.

38. Babele evlavioase merg la absolut rugându-se, iar filozoful trâncănind silogisme.

39. Francmasoneria dorește puterea cu lozinci democrate. Nu sunt religioși, au o singură religie: propria lor doctrină. Pe dușmani îi anulează social. Au o structură supranațională, deci sunt antinaturali. Toți cei care aspiră la unitatea speciei om anulează principiul competiției între popoare; anulează însuși principiul civilizației moderne, născută prin luptă.

40. Geniul este relief, noutate, invenție, creare de epocă și stil. Nu e neapărat un înțelept, ci un suprainteligent. Geniile sunt originale, în măsura în care originalitatea este posibilă. În fond, maxima mea a fost aceasta: Dumnezeu este creator, iar omul imitator. Prin încercarea de a imita mereu Divinitatea, prin proximitatea față de divin, geniul este mai apropiat de cer; dar nu sunt în măsura în care este apropiat sfântul.

41. În fața lui Dumnezeu nu există genii, Dumnezeu lucrând nu cu genii, ci cu oameni.

42. Dumnezeu a făcut lumea și pe om; și cu om a încoronat creația sa. Și l-a însărcinat să cunoască lucrurile. De-acolo vine denumirea lor. Originea primordială a capacității de a determina numele lucrurilor, care este o operație logică; originea mistică a gândirii logice.

43. Apariția unui mare gânditor este pentru creier ca o baie pentru un om care a muncit, a asudat, s-a murdărit și se spală. Gândirea este o "spălare" a creierului. Asta mă face câteodată să cred că gândirea nu este din creier și că acest creier e numai un sediu... De ce gândirea nu e produsă de creier, care e numai un sediu? Fiindcă n-o produc toate creierele. Dacă inteligența ar fi produsul creierului, atunci între Goethe și nea Ghiță n-ar mai fi nici o diferență.

44. Am auzit odată un profesor de la Politehnică; am avut impresia că asist la un balet de urși. Dacă într-un salon, într-un colț, unul fumează și tace, ăla e inginer... Inginerul e practic, savantul nu e practic. Când i s-a spus lui Max Planck, creatorul fizicii cuantice, că s-a mai găsit o aplicație, el a spus: care e, mă? Uite care... Ca să vezi, nici nu m-am gândit!

45. Inteligența, oricât de mare nu este suficientă pentru a te curăța de prejudecăți. Cu cât inteligența e mai mare, cu atât prejudecata e mai voinică, pentru că ai aparat s-o justifici.

46. Întrebat fiind cum înțelege gândirea, în formă pură sau în exemple, Nae Ionescu a răspuns: exemplele au fost lăsate de Dumnezeu pe pământ pentru ca ideile să fie sesizate senzorial și de proști.

47. Nu știu de ce gluma asta de-a face istorie se practică atât de mult. Dacă ai cultul istoriei, ai cultul apariției și dispariției; e consolator acest joc? Istorismul, adică perspectiva istorică asupra vieții și lumii, a dus în cimitir. Ne înecăm în istorie. Pentru că istoria nu te învață numai să faci ceva, ca popor; cu istoria tot ce însemnezi în interiorul unui popor devine discutabil prin faptul că nu poți, la infinit, să lucrezi la facerea ta, ci dispari și apare altcineva care, chiar dacă nu te înlocuiește, te prelucrează. Și dacă nu poți ieși din devenire, nu poți scăpa de tristețe; tristețea metafizică este fructul devenirii. Sunt proști istoricizanți care se consolează prin devenire. Devenim mai civilizați, nu? Sau mai culți... Adică murim ca și caprele, numai că este mare lucru că există Kant, Descartes, există Newton, mă rog, atâția mari creatori de cultură, și există și făuritorul de religie, Iisus Hristos - dar nu ne interesează!

48. Istoria e întemeiată pe istoria dintre Eva și dracul. Așa începe istoria, această rătăcire a omului, ca o damnație. iar la apariția lui Iisus Hristos, atunci s-au suprapus teandric omul divinizat și divinitatea om și istoria a fost anulată. Emil Cioran are o afirmație extraordinară: Istoric este tot ceea ce este supraistoric. Creștinismul a punctat supraistoric, deși a apărut în istorie.

49. Sunt două mari discipline guvernate de principiul ireversibilității: termodinamică și istoria.

50. Nu este om, Kant. N-a reușit să fie om cu toată stabilitatea lui. Iar badea Gheorghe, care se sincronizează cu clopotele de la biserică, este laureat al premiului Nobel pe lângă Kant.

51. Legionarismul era în înseși ideile epocii, dar legionarismul nu putea să iasă câștigător deoarece avea la bază o eroare - naționalismul absolut, care este impracticabil. De la excesul de naționalism li s-a tras sfârșitul legionarilor.

52. La comuniști, dacă nu ești cu ei - sau nu mai ești cu ei - înseamnă că ești legionar. De ce acest "sindrom legionar" la bolșevici mă întrebați? Fiindcă legionarii sunt singurii români care n-au avut în dicționar la litera G cuvântul glumă și când îi prindea pe comuniști era vai de cozonacul lor. Dar de fapt, nici comuniștii nu știu de glumă; asta-i punctul lor comun cu legionarii.

53. Nu se poate spune că mișcarea legionară n-a fost puternică! N-a avut rezultate pozitive fiindcă extremismele sunt greu suportabile. Nici fascismul italian n-a durat, nici național-socialismul german n-a durat și erau similare cu mișcarea legionară. Deosebirea dintre ele și mișcare este aspectul religios al mișcării legionare. Nici fascismul și nici național-socialismul n-aveau caracter religios. Hitler era cu mituri germanice, Mussolini era ateu. Într-o întrunire se spune, Mussolini s-a uitat la ceas și a zis: Îi dau ultimatum lui Dumnezeu ca în câteva minute să mă trăsnească dacă există! Și apoi s-a uitat la ceas. Au trecut minutele și a demonstrat că Dumnezeu nu există.

54. Unde este omul, în imanență, absolut liber? Într-o bisericuță din lemn din Maramureș, unde sacerdotul creștin vorbește de mistere, de taine, și se lasă învăluit de ele ca și credincioșii.

55. Omul este liber și eliberat numai în templul creștin, acolo, în ritual, când se comunică tainele care îi învăluiesc deopotrivă și pe sacerdot, și pe credincioși. Ca să fii cu adevărat liber, trebuie să înlocuiești infinitul și autonomia gândirii cu credința în Dumnezeul creștin: "Robește-mă Doamne, ca să fiu liber!" (Imitatio Christi)

56. Libertatea eu o asemăn cu o frânghie agățată de undeva, de sus. Te poți urca pe ea la cer, participând la actul mântuirii tale creștine, sau poți să cobori în întuneric. Bipolaritatea libertății. După creștini, libertatea este vehicolul cu care poți să cobori în întuneric, dacă ești

vicios. Infractorii sunt primitivii actuali, pentru că ei nu sunt adaptabili la morala zilnică și o calcă fiind liberi. Am învățat la închisoare că omul este un animal stupid, deoarece confiscă libertatea semenilor săi. Tiranul este un om absurd și lipsit de rușine. Nu îi e rușine să își chinuie semenii. Oricum suntem captivi în univers. Ne ajunge această grozăvie. Dar să intensifici această captivitate până la nivelul pușcăriei - numai omul e capabil de asemenea nebunie.

57. Liberarea omului este partea divină din el.

58. Limba română are virtuți complete, adică poate fi vehicul a tot ce se întâmplă spiritual în om. Este foarte greu de mânuit. Prin ea poți deveni vultur sau cântăreț de strană. Limba română are toate premisele valorice pentru a deveni o limbă universală, dar nu știu dacă este posibil acest marș istoric. Dacă am fi fost un popor cuceritor... Noi, românii, nu punctăm universalitatea nicăieri. Și asta ne face sceptici. Ceea ce ne lipsește este îndrăzneala.

59. Luciditatea este o limpezire a spiritului, nimicitoare. Când ești lucid ești în fața cimitirului. A fi lucid înseamnă a-ți da seama perfect de limitele și neputințele tale. Luciditatea este o categorie dizolvantă. În măsura în care Dumnezeu trebuie primit, și nu înțeles, la Dumnezeu nu ai acces prin luciditate.

60. Mă întreba Marin Preda cum era cu macedoromânii și i-am zis: domnule Preda, macedoromânii nu sunt români, sunt super-români, români absoluți. Atât de năpăstuți și goniți, au instinct național de fiară bătută. Iar eu și dumneata pe lângă ei, avem forță domestică de rațe. Măcăim. Am stat cu macedoromâni în temniță. Îi băteau pînă îi omorau, dar nu declarau nimic. Au o bărbăție perfectă.

61. A ști la scară umană, poate fi folositor - dar în nici un caz mântuitor.

62. Este mai mântuitoare o rugăciune într-o biserică din Găiești decât Platon.

63. Ideea morții absolute stă la baza smintelii moderne.

64. Heidegger spune așa: ca să ieși din anonim, trebuie să trăiești neliniștea perspectivei neantului zilnic. El te îndeamnă, Heidegger, să trăiești murind absolut în fiecare zi!

65. Moartea mă determină să fiu esențial. M-a impresionat foarte mult sunetul pămîntului căzând pe cosciugul lui Nae Ionescu.

66. Morții antici nu sunt deloc frumoși. Numai morții creștini sunt astfel. Am găsit totuși la Homer un mort de toată frumusețea: Pentensileea, regina amazoanelor, omorâtă de Ahile. Și plânge Ahile că a omorât frumusețea asta de femeie... Și-atunci Tersit - vocea poporului muncitor - se apucă să insulte cadavrul Pentensileei. Ahile îi dă un pumn și-l omoară - pe poporul muncitor - că-i obraznic și că insultă cadavrul ăleia. Aici am văzut asadar o frumusețe, deși în principiu, morții antici nu sunt frumoși. Creștinii sunt cei care au introdus masca frumoasă a mortului.

67. Cine slujește lui Cronos este obsedat de imaginea cimitirului.

68. Omul este guvernat pe pămînt de două morale: de morala dogmelor, care este creștină și eternă, adică absolută, și de morala normelor, care, ca morală laică, este construită pe puținătatea și imperfecțiunea omului. Morala laică nu poate fi desprinsă de morala absolută și ea arată că omul se mișcă asimptotic la perfecțiune, pe care n-o poate atinge niciodată.

69. Morala în sine, autonomă, e mai primejdioasă pentru religie decât ateismul. Știința moravurilor, ca teoretizare a moralei laice, este din punctul de vedere al Absolutului religios egală cu zero. Seamănă cu Mersul trenurilor, după părerea mea. Poți s-o schimbi, ca pe tren, la care stație vrei. Omul autonom nu e capabil să creeze o ordine morală. O primește de sus, sau nu o primește deloc. Cum e posibilă morala publică? Prin înstăpânirea absolută a moralei religioase creștine. Dogmele creștine trebuie să poruncească normele morale, care, fără ele, nu se deosebesc de Mersul trenurilor decât prin obiect. Morala publică într-un stat creștin trebuie să stea sub imperiul certitudinii dogmelor creștine reflectate imperfect de omul mărginit. Dacă nu situăm Biserica deasupra statului, ne aflăm în treabă și face fiecare ce vrea.

70. Elitele morale sunt mai presus decât cele intelectuale. Mie îmi plac oamenii care fac judecăți. Cei care fac silogisme sunt față de adevăr, cum sunt curcile alea care se încurcă printre popice.

71. Napoleon face adevărata istorie a Revoluției franceze. Un om care a refăcut ordinea naturală, punând parul pe haimanalele de pe uliță. Când a fost întrebat cum își explică intrarea armatelor sale în Țările de Jos ca pe bulevard, în timp ce regii Franței se opinteau la ele zadarnic, Napoleon a răspuns: N-au intrat armatele Franței, ci ideile revoluționare de pe drapel! Începuse o nouă filozofie a istoriei, cu Napoleon.

72. Fără nemurire și mântuire, libertatea este de neconceput. Omul, dacă nu are în substanța lui ideea nemuririi și mântuirii, nu este liber. Seamănă cu berbecul, cu capra, cu oaia...

73. Omul a depășit condiția de animal abia atunci când în el a apărut ideea nemuririi, care nu trebuie confundată nici cu permanența speciei, nici cu concepția estetică a gloriei.

74. Fără Dumnezeu omul rămâne un biet animal rațional și vorbitor, care vine de nicăieri și merge spre nicăieri. Și el rămâne așa chiar dacă este laureat al premiului Nobel sau măturător. Când, unde și în ce scop a apărut el în calitatea asta de om? Dacă se întreabă singur și nu este un zeu în dreptul casei care să-i reveleze data începutului, înseamnă că omul rămâne un biet animal rațional care vine de nicăieri și merge spre nicăieri.

75. Renașterea italiană, unde omul este situat în centrul universului, este eretică din punct de vedere creștin. Autonomizarea puterii omului este în sine demonică. Părerea mea este că omul este cel mai semnificativ, de fapt, singurul care este om, este homo religiosus.

76. Aotonomia spirituală a omului este iluzorie și ea se mișcă perpetuu între Dumnezeu și dracul. Fără credință și Biserică, omul rămâne un simplu animal rațional și muritor, raționalitatea având doar caracterul unei mai mari puteri de adaptare la condițiile cosmice decât restul dobitoacelor. Când zici că omul este un animal rațional, și muritor, raționalitatea având doar caracterul unei mai mari puteri de adaptare la condițiile cosmice decât restul dobitoacelor. Când zici că omul este un animal rațional, atributul raționalităților îl distinge de restul vietăților, nescotându-l din perspectiva morții absolute. Moartea devine relativă, ca o trecere numai prin religie - știința, oricât de savantă, nescotând omul decât aparent din regnul animal. Nici o consolare că eu mă deosebesc de elefant sau de capră pentru că fac silogisme, dacă apar și dispar în mod absurd din natură.

77. Scara valorilor umane conține: sfântul, eroul, geniul și omul obișnuit - dincolo de aceștia situându-se infractorul. Sfântul, eroul și geniul sunt fără voia societății, care este obligată să-i recunoască. Nimeni nu-ți contestă dreptul la existență dacă ești om obișnuit, dar nimeni nu trebuie să facă confuzie între tine, sfânt, erou și geniu. Oamenii sunt egali în fața legii, adică trebuie respectați ca atare, dar nu confundați, nu făcuți identici, că e o gogoasă... Nimeni nu-ți contestă dreptul la o viață normală dacă porți masca de om. Numai că dacă ești mediocru, nu trebuie să te instalezi în vârf, pentru că nu este nici în interesul tău. Acolo trebuie să stea cei dotați. Sfântul stă în fruntea tablei valorilor pentru că el face posibilă trăirea absolutului la scară umană. Eroul se consumă făcând istorie și nedepășind sfera laicului. Eroul este admirat - așa cum este și geniul - dar nimeni nu i se închină, chiar dacă fapta lui aduce foloase reale omului. În vreme ce sfântul se situează dintru început în eternitate, eroul moare în istorie, pentru că urma pe care o lasă el, ca om împlinit, este fixată doar în timp și în spațiu.

78. Omul nu este o sumă de miliarde de celule sau de organe. Că nu sunt independente nici ficatul, nici rinichii, nici stomacul, nici creierul, nici sistemul osos. Omul, ca întreg nu poate fi gândit decât biblic; științific, nu. Moise este mai valabil decât ultima noutate evolutionistă a științei.

79. Umanitatea o iubești lesne. Pe om mai greu.

80. Personalitatea este acel individ înzestrat cu capacitatea de a se dăruia. Eroul este o personalitate, deoarece nu-și mai aparține.

81. Eu am afirmat odată într-un salon, că Platon este mișcarea spiritului înlăuntrul eternității. Când gândim, toți suntem platonicieni. Dacă eu încerc să gândesc universul, trebuie să mut Biblia în universul înghețat al ideilor platonice. Asta înseamnă meditația. Platon a intuit cel mai bine jalea omului neputincios în fața esențelor.
82. Față de măreția lui Iisus Hristos, Platon este un personaj mărunțel și cuviincios. Pe Platon poți să-l scuturi și constai că arhetipurile lui sunt filozofice, dar dacă muți arhetipurile acestea în religia lui Iisus Hristos, devin modurile în care el vede divinitatea. Platon n-are divinitate, pentru că la el divinitatea este un simplu "demiurg", ceea ce în grecește înseamnă "meseriaș".
83. Am dorit dintotdeauna să fac o teză de doctorat cu tema Aflarea în treabă ca metodă de lucru la români.
84. La întrebările fundamentale "de ce?" și "în ce scop?" aporetica rurală românească răspunde: "d-aia". A venit odată un franțuz la noi, cu niște mașini, iar una nu funcționa tocmai cum trebuie. Dar românul zice: merge și așa! Trebuie să scăpăm de acest "mege și așa"; că "merge și așa" înseamnă că merge oricum. Nu oricum, nu oriunde, nu oricând și nu orice.
85. La pușcărie am demonstrat vreme de două ore că istoria românilor dezgolită de crucile de pe scuturile voievozilor este egală cu zero. Că doar voievozii nu s-au bătut pentru ridicarea nivelului de trai! Istoria se face cu Biserica.
86. Cum văd participarea românilor de acum la mântuirea lor? Simplu. Ducându-se la biserică. Și folosind știința ca peria de dinți. Tot ce spune știința să nu-i lase cu gura căscată și tot ce spune un popă de la Cucuieții din Deal să considere adevăr ritualic.
87. Am făcut o mărturisire într-o curte cu șase sute de inși, în închisoarea de la Aiud. Fraților, am zis, dacă murim toți aici, în haine vărgate și în lanțuri, nu noi facem cinste poporului român că murim pentru el, ci el ne face onoarea să murim pentru el!
88. Protestantismul est o religie coborâtă la rangul de morală pentru grădinița de copii.
89. Pudoarea creștină este atât de pură, încât carnea eroticului creștin, capătă pecetea spiritului, ceea ce până la creștini n-a realizat nimeni.
90. Eu cred că războiul nu este făcut de oameni; e mult prea serios. Îl face Dumezeu. Cum ne dă și cutremure, ne dă și război.
91. Cei mai crânceni și mai străluciți soldați sunt cei ai popoarelor religioase. Când mori sub drapel, te gândești că te duci la strămoși. Dar o armată care face asta e ca aceea a lui Wilhelm al II-lea, în care fiecare soldat avea o cruce la gât pe care scria Gott mit uns.
92. Prima funcție a unei religii reale este consolatoare, fiindcă religie am lătra precum câinii. Ne naștem, trăim, ne îmbolnăvim, îmbătrânim și murim. Și întreg peisajul speciei om culminează în cimitir. Destinul uman nu este o invitație la fericirea de-a trăi. Singurul mod de a evita neliniștea metafizică a cimitirelor este religia. Cu religia intri în cimitir în plimbare. Cu filozofia intri în cimitir - cum a intrat prietenul meu Cioran - prin disperare.
93. Cine n-a putut fi înlocuită? Religia! Iar filozofia care speculează autonom, face onanie mintală. Și dacă vrea să scoată, să extragă esențe din științele naturii, este parazit. Atât! Nu îndrăznești să spui despre religie, teologal vorbind - dacă ești cinstit - că a fost înlocuită de filozofie sau de știință. Un creștin îți spune că advărul se definește prin jocul celor două lumi: cea de aici o oglindește imperfect pe cea de dincolo. Spune contra dacă poți!
94. Religia este principiul uniformizator al speciei umane și este singura salvare în care se poate vorbi despre egalitate.
95. Religia transformă poporul într-o masă de oameni culți.
96. Între un laureat al premiului Nobel care nu s-a idiotizat complet și a rămas religios și un țaran analfabet nu există nici o diferență.
97. Nivelul meu intelectual, chiar dacă sunt savant, nu depășește nivelul unui popă obscur din Bărăgan. Pentru că preotul ăla, în ritualul lui din biserică aia din lemn sau piatră, stă de vorbă cu absolutul.

98. Știința se mișcă asimptotic la absolut. Arta se mișcă asimptotic la absolut. Știința este sediul folosului și arta este sediul plăcerii.

99. Religia este sediul adevărului transcendent în esență și unic ca principiu unic al tuturor lucrurilor. Religia se situează peste ultimele speculații teoretice ale științei, prin adevărul absolut unic, care este Dumnezeu. Să vină un laureat al premiului Nobel ateu. Ce-o să-mi spună el? O babă care cade în fața icoanei Domnului străbătută de absolut este om, și ăla e dihor laureat.

100. În Ispita de pe munte - retro satana - Iisus spune: "Împărăția mea nu este din lumea aceasta" Asta-i nemaiauzit! Du-te în împărăția Lui cu trenul sau cu racheta dacă poți. Nu poți! Înotăm în Univers ca mormolocii, și lumea lui Iisus Hristos se situează transcendent ca-n Ispita de pe munte, în mod etern.

101. Revoluția este o înaintare pe loc. Nimic nu mai poate fi inventat după facerea lumii; doar dacă te situezi în afara ei și crezi o lume nouă. Revoluția nu adaugă nimic Ideilor lui Platon.

102. Revoluția franceză n-a fost o revoluție, nici revoluția rusă n-a fost o revoluție. Nu există revoluții, ci doar tehnici insurecționale în bătălia pentru putere (Curzio Malaparte). Dacă este o "restructurare" a omului, aceasta s-a întâmplat o singură dată în timp, la apariția lui Iisus Hristos.

103. Așa am spus eu în temniță: Domnule colonel - eram șase sute de inși într-o curte închisă - nu ve-ți fi voi, comuniștii, niciodată revoluționari până nu veți imita pe cel mai generos zeu pe care l-a dat istoria lumii, pe Iisus Hristos. În parabola cu oaia rătăcită, un păstor părăsește o turmă întregă în căutarea unei oi. Să știți, asta se cheamă "unanimism moral creștin". Fiindcă în universul lui Iisus Hristos o celulă care mai palpită într-un muribund este mai valoroasă decât toate galaxiile posibile.

104. Poarta spre Dumnezeu este credința, iar forma prin care se intră la Dumnezeu e rugăciunea. Rugăciunea e singura manifestare a omului prin care acesta poate lua contact cu Dumnezeu. Gândită creștin, rugăciunea ne arată că umilința înalță, iar nu coboară pe om.

105. Am spus eu odată că dacă un preot din Bărgănan, când se roagă, este Dumnezeu cu el, atunci preotul ăla înlocuiește toată Academia Română....

106. Sfântul are forța de coeziune a pietrei.

107. Un sfânt poate fi și analfabet, dar e superior unui geniu, fiindcă ideea de sfințenie este legată de ideea de minune. Un sfânt poate face o minune. Geniul face isprăvi, nu minuni. Lumea, acum este ancorată în cultul genialității ca slăvire a progresului în afară. Atât. Or, cu cât suntem mai avansați, mecanic și material, cu atât suntem mai departe de esența reală a lumii, de sfințenie.

108. Singurii oameni care nu pot fi suspectați că se înfioară în fața morții sunt sfinții.

109. A fi sfânt înseamnă a fi suveranul tău perfect.

110. M-a întrebat odată Nae Ionescu ce cred despre evreul acesta, despre Pavel. Știi ce i-am spus? - ăsta nu-i om, domnule, este toată Mediterana.

111. Trei ore am vorbit atunci în curtea închisorii, de Platon și despre Iisus Hristos. Zice colonelul: Vă rog să scrieți ce-ați vorbit, ca nu cumva ministrul de interne Drăghici să spună că sunt solidar cu dumneavoastră. - Domnule colonel, cum să fim noi solidari? Eu tocmai d-aia am venit aici, că nu suntem solidari unii cu alții...

112. Este incorect să ai dispreț față de tehnică. Eu nu sunt tehnocrat, însă recunosc că în bătălia pentru adaptare, tehnica este universal utilă. Dar asta nu înseamnă că tehnica poartă în ea dimensiunea infinitului.

113. Când va dispărea ultimul țăran din lume - la toate popoarele, vreau să spun - va dispărea și ultimul om din specia om. Și atunci or să apară maimuțe cu haine.

114. Țăranul este omul absolut.

115. I-am spus eu Părintelui Dumitru Stăniloae că nu mă consider un Socrate. Dar cum vă socotiți? Popă, zic. Și unde aveți parohia? - N-am parohie, dar spovedesc pe unde pot.

116. Deși sunt bolnav și neajutorat, nu îmi pare rău că exist. Încerc eu să-mi pară rău, dar n-are sens. Știți de ce? Pentru că eu constat, în mod evident, că exist. Ceea ce mă confiscă pesimismului de a mă autonega este evidența existenței mele. Omul care se sinucide n-a constatat că este om. N-a reușit să intuiască existența sa. Să se trăiască pe sine. Eu nu mă pot sinucide - indiferent de starea mea, sănătate sau boală - fiindcă nu m-am făcut eu. N-am venit cu voia mea pe lumea asta. Și nici n-am să plec de voie din ea. Asta este jocul fundamental al existenței mele.

117. Am avut și discipoli... Nu se putea să nu am discipoli, fiindcă sunt un om vorbăreț. Toată suferința mea se datorește poftelor mele de a vorbi fără restricții...

118. A fost întrebat un țăran, în închisoare: ce înțelegi din tot ce spune Petre Țuțea! Zice: nu înțeleg nimic, dar e o grozăvie!

119. Când am văzut, în închisoare, că tot regimul care mi se aplică e inoperant - puteam eu, ca om, să-mi explic asta? Și atunci m-am gândit că există o forță supracosmică, transcendentă, numită Dumnezeu. Numai El putea face isprava asta, ca eu să scap de înlănțuire. Pentru că, personal, nu mă pot dezlănțui și elibera. Iar a vieții acolo, la închisoare, fără asistența Lui nu se poate; au fost oameni care au murit... Atunci s-a născut în mine credința nelimitată în atotputernicia și atotbunătatea divină.

120. Am devenit un gânditor creștin când mi-am dat seama că fără revelație, fără asistență divină, nu pot ști nici cine sunt, nici ce este lumea, nici dacă are vreun sens sau nu, nici dacă eu am vreun sens sau nu. Nu pot ști de unul singur. Când mi-am dat seama că fără Dumnezeu nu poți cunoaște sensul existenței umane și universale.

121. M-a întrebat cineva odată: Mă Petrică, tu când te așezi la masa de scris cum scrii? - Sunt emoționat de fila goală. Prima mea grijă e să nu fiu pândit de demonul originalității. Urmăresc să nu fiu original și să fiu cuviincios. - Ești inspirat? - Nu, nu stă niciodată un zeu în colțul camerei mele când scriu eu. Sunt foarte neliniștit. Eu, care sunt creștin... Am două neliniști; să nu se afle în expunerea mea nici o inadvertență terminologică și nici o împietate.

122. Nu mă interesează trecutul. De câte ori mă întreabă cineva când m-am născut, spun că într-unul din anii trecuți.

123. Treisprezece ani de închisoare... Aveam doar o hăinuță de pușcăriaș. Ne dădeau o zeamă chioară și mămăligă friptă. M-au bătut... M-au arestat acasă. Nici nu țin minte anul... Când m-au anchetat am leșinat din bătaie. Iacătă că n-am murit! Am stat la Interne trei ani. Am fost după aceea la Jilava, la Ocnele Mari și pe urmă la Aiud. Eu mă mir cum mai sunt aici. De multe ori îmi doream să mor. Am avut mereu lașitatea de-a nu avea curajul să mă sinucid. Din motive religioase... Treisprezece ani! Nu pot să povestesc tot ce-am suferit pentru că nu pot să ofensez poporul român spunându-i că în mijlocul lui s-au petrecut asemenea monstruoziități.

124. M-a întrebat un anchetator: De ce ai vorbit împotriva noastră, domnule? - N-am vorbit, domnule. - Cum n-ai vorbit? - Păi împotriva voastră vorbește tot poporul român. Ce să mai adaug eu? Și mi-au dat 20 de ani muncă silnică fără motive. Mi s-a prezentat sentința de condamnare ca să fac recurs. La cine să fac recurs, la Dumnezeu?

125. Am fost solicitat, în închisoare, să scriu pentru revista Glasul Patriei, ca și Nichifor Crainic. Mi s-a părut ciudat să fii arestat și să scrii, să meditezi. Adică să spui: vă multumesc că m-ați arestat! Asta era o porcărie nemaipomenită, să obligi un deținut să scrie. El poate să scrie memoriile, dar nu pentru tine, ăla care-l persecuți...

126. Eu, cultural, sunt un european, dar fundamentul spiritual e de țăran din Muscel. La închisoare, grija mea a fost să nu fac neamul românesc de răs. Și toți din generația mea au simțit această grijă. Dacă mă schingiuiam ca să mărturisesc că sunt tâmpit, nu mă interesa, dar dacă era ca să nu mai fac pe românul, mă lăsam schingiuit pînă la moarte. Eu nu știu dacă vom fi apreciați pentru ceea ce am făcut; important este că n-am făcut-o niciodată doar declarativ, ci că am suferit pentru un ideal. Este o monstruoziitate să ajungi să suferi pentru un ideal în mod fizic.

127. Definiția mea este: Petre Țuțea, românul. Am apărat interesele României în mod eroic, nu diplomatic. Prin iubire și suferință. Și convingerea mea este că suferința rămâne totuși cea mai mare dovadă a dragostei lui Dumnezeu.

128. Eu n-adun nimic. Îmi spunea un popă, zice, păi dumneavoastră vă risipiți așa, vă poate fura oricine... Zic: uite, părinte, eu, zic, am adoptat concepția regelui Franței în materie de risipire a ideilor mele. Concepția lui despre cartof. Când au venit cartofii din America, țărani nu-i cultivau. "Să mâncăm noi buruiana asta din pământ..." Ce a zis regele Franței? "Mă, seamănă, mă, cartofi pe moșia mea și, când or vedea țărani că îi păzesc, or să-și dea seama că-s lucru bun. Lăsați-i să fure, că așa se răspîndesc cartofii în țară."

129. Odată, în hol la Athénée Palace, m-a arestat Securitatea pe motiv că fac speculă. Cu ce? i-am întrebat. Nu mi-au răspuns. Și atunci mi-am adus aminte de vorba unui prieten de la Cluj: "Cu idei, frate, cu idei!"

130. Un umanist pur, adică indiferent religios, practică formele vieții de junglă, împingând cruzimea până la forma gratuită a bestialității tigrlui. Vremea noastră este plină de astfel de exemplare.

131. Umanismul este una din formele grave ale rătăcirii omului modern, care pleacă din antropocentrismul Renașterii. În Renaștere, "titanii" s-au umflat prin autocunoașterea necunoașterii. Ei nu se cunoșteau pe ei înșiși și au crezut că s-au descoperit ca oameni.

132. Omul - javra asta bipedă, pe care eu îl consider "animal prost", homo stultus - atunci când se scame să facă singur ordine, adică când practică umanismul, îl înlocuiește pe Dumnezeu cu el. Nicăieri Dumnezeu n-a avut de furcă cu dracul mai mult decât în sacrul spațiu al Italiei. Acolo, adică, unde s-a născut umanismul în Renaștere.

133. Vlad Țepeș are meritul de a fi pus pe tronul Moldovei pe cel mai mare voievod român, pe Ștefan cel Mare. Cu armele! Are meritul că l-a și bătut. Și are mai ales meritul că a coborât morala absolută prin țepele puse în cur la nivel absolut. Dormeau cu punga de aur la cap și țiera frică să n-o furi tu de la tine. ăsta-i voievod absolut, Vlad Țepeș. Păi fără ăsta istoria românilor este o pajiste cu mie!...

Sursa bibliografică de referință este cartea: Petre Țuțea, *Între Dumnezeu și Neamul Meu*, ediție îngrijită de Gabriel Klimowicz, Fundația „Anastasia”, Editura „Arta Grafică”, București, 1992.

Material documentar întocmit de Drd. Stelian Gomboș.